

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การดำเนินชีวิตในภาวะการณปัจจุบัน เศรษฐกิจมีส่วนบังคับให้พ่อบ้านแม่บ้าน จำเป็นต้องช่วยกันหามาหากิน ชีวิตประจำวันจึงเต็มไปด้วยความเร่งรีบ ทำงานแข่งกับเวลา ไม่มีเวลาพอที่จะเอาใจใส่กับครอบครัวเท่าที่ควร ภาระในการอบรมสั่งสอนบุตรหลาน ให้มีความพัฒนาการทางค่านิยม นิสัย ร่างกาย อารมณ์ และศีลธรรม จึงตกอยู่กับโรงเรียนแทบทั้งสิ้น ดังนั้น โรงเรียนในฐานะเป็นเสมือนครอบครัวที่ 2 ของบุตรหลาน และเป็นส่วนหนึ่งของสังคม ต้องติดต่อกับประชาชนหลายกลุ่ม ได้แก่ ผู้ปกครอง นักเรียน ครูอาจารย์ ช้าราชการ หน่วยงานอื่น ๆ ตลอดจนประชาชนในชุมชนเพื่อสร้างความเข้าใจ อันดีในการปฏิบัติงานของโรงเรียน ก่อให้เกิดความรู้สึกเข้าใจ และอยากมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของโรงเรียน ระหว่างครูในโรงเรียน ครูกับนักเรียน ผู้ปกครอง และประชาชน ที่สนใจเกี่ยวกับการดำเนินงานของโรงเรียน (อัปษรศรี พลอคเบสึษา, 2535)

ในส่วนของการดำเนินงานของโรงเรียน ระหว่างครูในโรงเรียน ที่เกี่ยวข้องกับ การปฏิบัติการสอนนักเรียน ให้มีคุณภาพตามที่ประเทศชาติต้องการ โดยดำเนินการตาม รายละเอียดที่กำหนดไว้ในหลักสูตรของหน่วยงานต้นสังกัด ดังเช่น หลักสูตรมัธยมศึกษา ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533 นั้น เป็นหลักสูตรที่ชี้คหุุ่นและมุ่ง เน้นการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้เรียนทั้งในแง่การส่งเสริมความเป็นเลิศในตัวของผู้เรียน ให้ผู้เรียนเลือก เรียนได้ตาม ความถนัด และความสนใจของตนเองแล้ว ยังมุ่ง เน้นให้พัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้เรียนให้ สอดคล้องกับสภาพชีวิต เศรษฐกิจ และสังคมในแต่ละท้องถิ่น ทั้งนี้ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความ รักและภาคภูมิใจในท้องถิ่นของตน ร่วมกันพัฒนาท้องถิ่นให้เจริญก้าวหน้า ซึ่งจะส่งผลไปสู่ การพัฒนาประเทศในที่สุด (กองวิจัยทางการศึกษา, 2535)

การดำเนินงานดังกล่าว กรมสามัญศึกษา ยึดมั่นการบริหารงานเชิงนโยบาย ภายใต้งานนำ ของอธิบดีกรมสามัญศึกษา โดยกำหนดมาจากนโยบายของกระทรวง นโยบาย รัฐบาล แผนพัฒนาการศึกษา แผนการศึกษาชาติ และหลักสูตร ซึ่งการบริหารงานเชิง นโยบาย (Management by policy) กรมสามัญศึกษา (2537) ได้ให้ความหมายว่า หมายถึง กระบวนการบริหารเชิงระบบที่มีความประสานสอดคล้องกัน ในการนำนโยบาย จากหน่วยเหนือไปร่วมกันวางแผนการปฏิบัติ และดำเนินการอย่างจริงจัง พร้อมทั้งประเมิน ผลการปฏิบัติงาน เพื่อเป็นข้อมูลย้อนกลับไปสู่การแก้ปัญหา พัฒนางานต่อไป และสามารถ บอกได้ว่าหลังจากกระทรวง กรม โรงเรียน ประกาศนโยบายไปแล้ว มีผลการปฏิบัติเป็น อย่างไร การบริหารเชิงนโยบายโดยทั่ว ๆ ไป มีขั้นตอนการดำเนินการดังนี้

1. การกำหนดนโยบาย (Policy setting)
2. การกระจายนโยบายสู่การปฏิบัติแต่ละระดับ (Policy deployment)
3. การดำเนินการตามนโยบาย (Policy implementation)
4. การประเมินผลการดำเนินงานตามนโยบาย (Policy evaluation)
5. การนำข้อมูลย้อนกลับ (Feedback)

หน่วยศึกษานิเทศก์กรมสามัญศึกษา มีบทบาทโดยตรงในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา เป็นหน่วยงานกลางระหว่างกรมสามัญศึกษากับโรงเรียน มีภาระหน้าที่เกี่ยวกับการเชื่อมโยง นโยบายของกรมสามัญศึกษา ไปสู่การปฏิบัติที่โรงเรียนให้บังเกิดผลดี ตลอดจนการนิเทศ ศึกษาคำกับดูแล ส่งเสริม และสนับสนุนการจัดการศึกษาในโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา ให้มีประสิทธิภาพ บรรลุผลตามเป้าหมายและสนองนโยบายของกรมสามัญศึกษา โดยร่วมกัน วิเคราะห์ กำหนดกลยุทธ์ กลวิธี เพื่อแปลงนโยบายไปสู่การปฏิบัติให้เป็นรูปธรรมอย่างแท้จริง (หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา, 2537)

สืบเนื่องจาก ข้อมูลจำนวนศึกษานิเทศก์ ซึ่งมีประมาณ 700 คน จำนวน โรงเรียนมีประมาณ 2,500 โรงเรียน และจำนวนครูมีประมาณ 120,000 คน ในสังกัด กรมสามัญศึกษา ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับอัตราส่วนโดยประมาณแล้วจะได้ ศึกษานิเทศก์ 1 : โรงเรียน 4 : ครู 200 (หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา, 2538) เมื่อพิจารณาถึงลักษณะ

สารสนเทศนี้แล้ว ต้องยอมรับว่าภารกิจของศึกษานิเทศก์ ในการปฏิบัติงานนิเทศบุคลากร
 นิเทศงานวิชาการ เชิงปฏิบัติและทำหน้าที่นิเทศ เพื่อนำนโยบายของกรมไปสู่การปฏิบัติให้เกิด
 ผล หรือให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ย่อมเป็นไปได้อย่าง กล่าวคือ ศึกษานิเทศก์ไม่สามารถ
 ให้การนิเทศการศึกษาได้ทั่วถึง ครอบคลุมพื้นที่ และเป็นไปตามความต้องการที่แท้จริง
 (Needs Assessment) ของโรงเรียนและครู มีข้อมูลสนับสนุนความเชื่อนี้ได้ เช่น
 มีโรงเรียนจำนวนไม่น้อยที่ศึกษานิเทศก์เข้าไปเยี่ยมและให้การนิเทศการศึกษา 0-1 ครั้ง
 ต่อปี ซึ่งปรากฏในบันทึกสมุดเยี่ยม/นิเทศของโรงเรียน ประกอบกับในปัจจุบัน ความ
 ก้าวหน้าของสังคมและเทคโนโลยีเปลี่ยนแปลงรวดเร็วมาก โรงเรียนและครูจะต้องได้รับ
 การเพิ่มพูน ความรู้และประสบการณ์ยิ่งขึ้น ด้วยเหตุเหล่านี้ จึงก่อให้เกิดความคิดพัฒนา
 ระบบการนิเทศการศึกษาเป็น เชิง เครือข่าย โดยเน้นให้ครูช่วยนิเทศครู หรือครูช่วยครู
 เป็นการลดปัญหาและข้อจำกัดดังกล่าวระดับหนึ่ง

ตามที่กรมสามัญศึกษา ในขณะที่ย้ายบรรจุ พงศ์ศาสตร์ เป็นอธิบดี ได้ประกาศ
 นโยบายให้โรงเรียน และหน่วยงานสังกัดกรมสามัญศึกษา นำไปปฏิบัติตั้งแต่ พ.ศ. 2534
 ครอบคลุมเป็นนโยบาย 4 ข้อ ความคาดหวัง 9 ข้อ และกิจกรรมมุ่งเน้น 8 ข้อ นั้น
 ฝ่ายสารสนเทศและเครือข่ายการนิเทศ (พน.) หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา ได้รับ
 รับมอบหมายจากกรมสามัญศึกษา ให้รับผิดชอบโครงการพัฒนาระบบ และเครือข่ายการนิเทศ
 ในการดำเนินการตามนโยบายของกรมสามัญศึกษา ในส่วนของความคาดหวังข้อที่ 5 คือ
 "จัดให้มีครูแม่แบบรายวิชาต่าง ๆ เพื่อให้เป็นผู้นำในการพัฒนาครู" โดยการคัดเลือก
 ครูแม่แบบ (Master teacher) เข้ารับการอบรมหลักสูตรเทคนิคการนิเทศของหน่วย
 ศึกษานิเทศก์กรมสามัญศึกษา ทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค ซึ่งหน่วยศึกษานิเทศก์กรม
 สามัญศึกษา ได้กำหนดโครงสร้างหลักสูตรอบรมให้ แล้วหน่วยศึกษานิเทศก์กรมสามัญศึกษา
 เขตการศึกษา แต่ละเขตเป็นผู้จัดอบรมโดยกำหนดเนื้อหาสาระและกิจกรรม ตามที่ผู้จัดเห็น
 สมควร เพิ่มเติมให้อยู่ในดุลพินิจของคณะกรรมการจัดอบรม

การดำเนินการอบรมได้เสร็จสิ้นแล้วในเดือนตุลาคม 2537 มีครูที่ผ่านการอบรม ทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค และได้รับการพิจารณาให้เป็น **ครูผู้นิเทศ** (Supervisor Teacher) รุ่นที่ 1 ปี 2537 จำนวน 706 คน ฝ่ายสารสนเทศและเครือข่าย การนิเทศ หน่วยศึกษานิเทศก์กรมสามัญศึกษา ได้ดำเนินการแต่งตั้งผู้เกี่ยวข้อง คือ เขต การศึกษา หน่วยศึกษานิเทศก์เขต สำนักงานสามัญศึกษาจังหวัด ผู้บริหารโรงเรียน และ ฝ่ายต่าง ๆ รับทราบเพื่อนำครูผู้นิเทศและครูผู้ร่วมนิเทศมาร่วมปฏิบัติงานพัฒนาการศึกษาเชิงนิเทศาให้เกิดเป็นเครือข่ายด้วยแล้ว (หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา, 2538)

โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา ซึ่งมีการปฏิบัติงานด้านการจัดการศึกษา และจัดการเรียนการสอนให้บรรลุ ตามหลักการและจุดหมายของหลักสูตร ตลอดจนสนองต่อ ทิศทางการจัดการศึกษาตามนโยบายของกรมสามัญศึกษาคงกล่าวแล้วข้างต้น ประกอบกับแผน พัฒนาการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระยะที่ 7 (พ.ศ. 2535-2539) ของกระทรวง ศึกษาธิการ มีเป้าหมายในด้านการบริหารและสนับสนุนเรื่องการศึกษา ให้มีส่วน ช่วยและพัฒนากระบวนการเรียนการสอน ให้ได้ผลตามจุดหมายของหลักสูตร และมีมาตรการ ว่า "ปรับปรุงการนิเทศการศึกษา ให้มีความเป็นเอกภาพในระดับกระทรวง จัดให้มีคณะกรรมการประสานการนิเทศการศึกษากับระดับเขตการศึกษาและระดับจังหวัด นอกจากนี้ ให้นำแนวคิดกรมกระบวนการนิเทศทางไกล...การนิเทศภายใน และเครือข่ายการนิเทศาให้ถึง ระดับกลุ่มโรงเรียนและในระดับโรงเรียน ให้มีการพัฒนาบุคลากรทางด้านการนิเทศ มี การสรรหาศึกษานิเทศก์ การพัฒนาครู การฝึกอบรมครูให้เป็นครูแม่แบบ ครูผู้ร่วมนิเทศ และ ครูผู้นิเทศ ตลอดจนเทคนิค วิธีการนิเทศ ให้เกิดประสิทธิภาพ" (อ้างถึงใน กวีล มาตรการเยี่ยม, 2536)

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

กรมสามัญศึกษา มีครูผู้นิเทศรายวิชาต่าง ๆ 11 รายวิชา จำนวน 706 คน คงกล่าวข้างต้น ซึ่งได้รับการอบรมหลักสูตรเทคนิคการนิเทศ ตามที่หน่วยศึกษานิเทศก์กรมสามัญศึกษา ส่วนกลาง และเขตการศึกษา จัดขึ้น และในจำนวนทั้งหมด 706 คน นั้น มีครูผู้นิเทศ 660 คน ที่ได้ต้นความรู้ที่ได้รับจากการอบรมแบบปฏิบัติงานนิเทศร่วมกับศึกษา นิเทศก์กรมสามัญศึกษา ส่วนกลาง และศึกษานิเทศก์กรมสามัญศึกษา จังหวัด โดยยึดแนวทาง

การนิเทศจริง เรียนตามรูปแบบการนิเทศเพื่อให้โรงเรียนพัฒนาตนเองของหน่วยศึกษานิเทศก์
กรมสามัญศึกษา เพื่อช่วยเหลือ แนะนำ ส่ง เสริม สนับสนุน และจูงใจให้ครูพัฒนาการจัด
การเรียนการสอนอยู่เสมอ เนื่องจากครูเป็นผู้ที่มีบทบาทโดยตรงในการจัดกิจกรรม
การเรียนการสอน เพื่อให้ผู้เรียนบรรลุตามจุดหมายของหลักสูตร ถ้าครูได้มีการพัฒนา
การจัดการเรียนการสอน อาจมีผลกระทบต่อคุณภาพการศึกษา ผู้เรียนนับบรรลุตามจุดหมาย
ของหลักสูตรได้

จาก เหตุผลและความสำคัญของการปฏิบัติงานนิเทศเชิง เครือข่าย โดยเน้นให้
ครูช่วยนิเทศครู ตามนโยบาย ความคาดหวังของกรมสามัญศึกษา นโยบายและมาตรการของ
แผนพัฒนาการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ของกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งให้เห็นว่า
การนิเทศการศึกษาในลักษณะดังกล่าว สามารถช่วยให้การจัดการศึกษาในโรงเรียนมี
ประสิทธิภาพ และประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น กอปรกับยังมีผู้วิจัยเกี่ยวกับการปฏิบัติงานนิเทศ
ของครูผู้นิเทศ สังกัดกรมสามัญศึกษา ผู้วิจัยจึงเห็นความสำคัญ และสนใจที่ศึกษาเรื่อง
ดังกล่าว ว่าสภาพการปฏิบัติงานนิเทศของครูผู้นิเทศเป็นอย่างไร และมีปัญหาอะไรในการ
ปฏิบัติงานนิเทศของครูผู้นิเทศ ทั้งนี้ เพื่อนำผลจากการวิจัยมาเป็นข้อมูลในการพิจารณา
แนวทางการพัฒนา ปรับปรุง และแก้ปัญหา การปฏิบัติงานนิเทศของครูผู้นิเทศ สังกัดกรม
สามัญศึกษา ให้มีประสิทธิภาพ อันจะส่งผลไปยังการจัดการศึกษาให้บรรลุตามจุดหมาย
ของหลักสูตรต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการปฏิบัติงานนิเทศของครูผู้นิเทศ สังกัดกรมสามัญศึกษา
2. เพื่อศึกษาปัญหาการปฏิบัติงานนิเทศของครูผู้นิเทศ สังกัดกรมสามัญศึกษา

ขอบเขตของการวิจัย

1. การวิจัยครั้งนี้ มุ่งศึกษาสภาพและปัญหาการปฏิบัติงานนิเทศของครูผู้นิเทศ สังกัดกรมสามัญศึกษา ในส่วนที่ปฏิบัติงานร่วมกับศึกษานิเทศก์กรมสามัญศึกษา เท่านั้น

2. ผู้วิจัยมุ่งศึกษาสภาพและปัญหาการปฏิบัติงานนิเทศของครูผู้นิเทศ สังกัดกรมสามัญศึกษา ตามแนวทางการนิเทศจริง เรียนตามรูปแบบการนิเทศเพื่อให้โรงเรียนพัฒนาตนเอง ของหน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา (2534) ซึ่งมีขั้นตอนการปฏิบัติงานดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การเตรียมการนิเทศ

- 1.1 การศึกษาข้อมูลโรงเรียนก่อนการนิเทศ
- 1.2 การกำหนดการนิเทศ
- 1.3 การเตรียมการปฏิบัติที่โรงเรียน

ขั้นตอนที่ 2 การดำเนินการนิเทศ

- 2.1 การจัดกิจกรรมนิเทศ
- 2.2 การผลิตสื่อหรือนวัตกรรม
- 2.3 การวิจัยเพื่อพัฒนางาน

ขั้นตอนที่ 3 การจัดหารายงานการนิเทศและรายงานสรุปการนิเทศ

คำนิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

การปฏิบัติงานนิเทศ หมายถึง การดำเนินงานนิเทศตามรูปแบบการนิเทศเพื่อให้โรงเรียนพัฒนาตนเอง ตามที่หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา กำหนดไว้

ครูผู้นิเทศ หมายถึง ครูที่ได้รับคัดเลือกให้เป็นครูแม่แบบและผ่านการอบรมหลักสูตรเทคนิคการนิเทศ จากหน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา ส่วนกลาง และเขตการศึกษา และปฏิบัติงานนิเทศร่วมกับศึกษานิเทศก์กรมสามัญศึกษา

ศึกษานิเทศก์ หมายถึง ศึกษานิเทศก์กรมสามัญศึกษา ที่ปฏิบัติหน้าที่ในหน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา ส่วนกลาง และจังหวัดต่าง ๆ ในส่วนที่ปฏิบัติงานนิเทศร่วมกับครูผู้นิเทศ

โรงเรียน หมายถึง โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย

1. ผลการวิจัย จะเป็นข้อมูลสำหรับหน่วยงานนิเทศก์กรมสามัญศึกษา ตลอดจนหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในการนำใบวิเคราะห์แนวโน้มทางการพัฒนา ปรับปรุง และแก้ปัญหาค่าการปฏิบัติงานนิเทศของครูผู้นิเทศ เพื่อให้การจัดการศึกษามีประสิทธิภาพดียิ่งขึ้น

2. ผลการวิจัย จะเป็นข้อมูลสำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา ในการพิจารณาให้ความร่วมมือ สนับสนุน และส่งเสริมการปฏิบัติงานนิเทศของครูผู้นิเทศ

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย